

ARTYKUŁY PRZEGLĄDOWE, NOTATKI, SPRAWOZDANIA**Jarosław STULCZEWSKI*****I SEJMIK STOWARZYSZEŃ REGIONALNYCH
WOJEWÓDZTWA ŁÓDZKIEGO W UNIEJOWIE (16.04.2016)
– PRÓBA BADANIA I PODSUMOWANIA**

Zarys treści: Artykuł ma na celu zaprezentowanie przebiegu I Sejmiku Stowarzyszeń Regionalnych Województwa Łódzkiego, który miał miejsce w roku 2016 na terenie Uniejowa. Jego tło stanowi geneza powstawania towarzystw regionalnych na terenie kraju, których początki datuje się na pierwszą połowę XIX w. Artykuł przedstawia okoliczności organizacji sejmiku, a także informacje na temat działalności towarzystw regionalnych w województwie łódzkim, w tym m.in.: czasu ich powstawania, liczby członków oraz bazy lokalowej, które opracowane zostały na podstawie przeprowadzonego w 2016 r. badania ankietowego na próbie 33 respondentów. Zwraca on także uwagę na istotę współpracy z samorządami oraz potrzebę wymiany doświadczeń pomiędzy aktywnie działającymi regionalistami.

Słowa kluczowe: regionalizm polski, towarzystwa regionalne, działalność społeczna

WSTĘP

Powstanie i działalność towarzystw regionalnych na ziemiach polskich sięga pierwszej połowy XIX w. Jednak masowy rozwój ruchu regionalistycznego, skutkujący powstaniem stowarzyszeń miłośników lub przyjaciół swoich miejscowości datuje się na koniec XIX w. i na początek XX w. Regionalizm polski zasługuje na szczególną uwagę, gdyż rodził się w bardzo trudnych czasach i warunkach, w okresie gdy nie było państwa polskiego, a wszelka działalność

---

* Jarosław Stulczewski, archiwista, działacz społeczno-kulturalny oraz ruchu rekonstrukcyjno-historycznego, prezes Zarządu Towarzystwa Przyjaciół Zduńskiej Woli, 98-220 Zduńska Wola, ul. Mickiewicza 4, e-mail: jaroslaw.stulczewski@o2.pl.

stowarzyszeniowa, w której zaborca upatrywał aktywność niepodległościową lub narodowo-patriotyczną, była likwidowana w stadium organizacji, a jej działacze poddawani represjom. To też sprawiło, że powołanie jakiegokolwiek polskiej organizacji społecznej nie było wcale rzeczą łatwą. W warunkach braku własnej państwowości, towarzystwa regionalne działały przede wszystkim na polu kulturalno-oświatowym i naukowym, skupiając ludzi odznaczających się w swych lokalnych środowiskach pasją społecznego działania i autorytetem.

Dopiero po odrodzeniu się polskiego życia kulturalnego w roku 1918, stowarzyszenia mogły funkcjonować w pełni swobodnie i legalnie, a także realizować dotychczas nieosiągalne dla nich przedsięwzięcia dla swojej miejscowości, regionu i ziemi. To też sprawiło, że w okresie dwudziestolecia międzywojennego powołano do życia Powszechny Uniwersytet Regionalny oraz rozpoczęto organizację wycieczek służących edukacji regionalnej. W 1926 r. Rada ds. Uniwersytetów Powszechnych Regionalizmu Związku Polskiego Nauczycielstwa Szkół Powszechnych opracowała pierwszy program regionalizmu polskiego¹. Szczególną rolę odegrał tutaj nauczyciel i działacz społeczny Antoni Patkowski (1890–1942), nazwany ojcem polskiego regionalizmu, który aktywnie pracował przy formułowaniu zasad i programów, a także upowszechnianiu idei i zadań nowoczesnego ruchu regionalistycznego w Polsce XX w. Dążył on również do wprowadzenia ich do doktryny państwowej odrodzonej II Rzeczypospolitej Polskiej.

Po II wojnie światowej wiele stowarzyszeń zostało zlikwidowanych z powodów politycznych, innym państwo odebrało majątek. Do roku 1948 następowały stopniowe zmiany upodabniające polski system społeczny i gospodarczy do modelu radzieckiego. Niewielka liczba stowarzyszeń, które przetrwały, mogły realizować zadania, pozostając na poboczu rozwiniętego systemu instytucjonalnego, jednak ciągle pod ścisłym nadzorem administracji państwowej. Powojenny rozwój ruchu regionalistycznego został zahamowany przez trwający ponad 10 lat w kraju system stalinowski. Pierwsze upragnione zmiany przyniosły wydarzenia październikowe 1956 r., zapoczątkowując odbudowę życia społeczno-kulturalnego, w tym zezwolenie na rejestrację i prawne funkcjonowanie towarzystw regionalnych. Wiele stowarzyszeń powstało po obchodach Milenium Chrztu Polski i Tysiąclecia Państwa Polskiego w roku 1966. Bardzo dobrym czasem dla tworzenia nowych towarzystw była reforma administracyjna podziału kraju w latach 70-tych ubiegłego wieku, gdyż sprzyjały temu zjawisku także same władze polityczne i administracyjne.

W roku 1989 nastąpiły w kraju gwałtowne przemiany obejmujące swoim zasięgiem wiele dziedzin życia publicznego, w tym m. in. życie społeczno-kulturowe. Zmiany te miały duże znaczenie dla obecnego kształtu polskiej rzeczywistości i regionalizmu.

---

¹ A.J. Omelaniuk, *Stowarzyszeniowy ruch regionalistyczny w Polsce*, [w:] *Regionalizm polski 25 lat po transformacji jako ważne źródło odrodzenia narodu i państwa*, Bydgoszcz 2014, s. 28.

Niestety, okres transformacji ustrojowej odbił się negatywnie na działalności wielu towarzystw regionalnych. Brak dotacji na działalność przedmiotową i podmiotową, a także problemy życia codziennego podyktowane rozwojem gospodarki rynkowej, w tym rosnącym bezrobociem, spowodowały wyjątkowe trudności w działalności wielu towarzystw.

Trzeba pamiętać i podkreślić, że praca stowarzyszeń regionalnych była i jest istotnym uzupełnieniem samorządowej działalności kulturalnej.

ORGANIZACJA SEJMIKU

Pomysłodawcą i inicjatorem organizacji I Sejmiku Stowarzyszeń Regionalnych Województwa Łódzkiego był autor niniejszego artykułu, który jest prezesem Towarzystwa Przyjaciół Zduńskiej Woli oraz wiceprzewodniczącym Komisji Rewizyjnej Ruchu Stowarzyszeń Regionalnych Rzeczypospolitej Polskiej z siedzibą w Warszawie kadencji 2014–2018. Na organizację tego typu przedsięwzięcia złożyło się wiele czynników. Po pierwsze, dotychczas na terenie województwa łódzkiego, zwłaszcza po zmianach administracyjnych kraju w roku 1999, nie organizowano spotkań na szczeblu wojewódzkim², które w głównej mierze miałyby służyć integracji towarzystw regionalnych obecnie działających w Łódzkiem.

Po drugie, spotkanie takie miało służyć zbadaniu obecnej sytuacji ruchu regionalistycznego w województwie, problemów z jakimi na co dzień borykają się łódzcy regionaliści, a także współpracy z miejscowymi samorządami. Ważnym elementem spotkań tego typu jest czas i miejsce ich organizacji. Duże znaczenie tutaj odgrywa zaplecze organizacyjne, ale także atrakcyjność samego miejsca.

Dzięki współpracy autora z prezesem Towarzystwa Przyjaciół Uniejowa, Urszulą Urbaniak oraz jej zaangażowaniu i przychylności, na jednym ze wspólnych spotkań, zapadła decyzja o organizacji I sejmiku towarzystw regionalnych o randze

---

² Na terenie byłego województwa sieradzkiego, dziś wchodzącego w skład województwa łódzkiego zwołano przynajmniej pięć sejmików i spotkań regionalnych towarzystw kulturalnych, w tym jednego o zasięgu ogólnopolskim. 20 maja 1977 r. Wydział Kultury i Sztuki Urzędu Wojewódzkiego zorganizował w sieradzkim muzeum I Wojewódzki Sejmik Działaczy Towarzystw Społeczno-Kulturalnych Województwa Sieradzkiego. Drugi sejmik działaczy towarzystw regionu sieradzkiego odbył się 16 czerwca 1979 r. w Wojewódzkim Domu Kultury w Sieradzu. Tam też 10 kwietnia 1981 r. spotkali się ponownie przedstawiciele lokalnych organizacji społeczno-kulturalnych. Już po przemianach ustrojowych, w dniach 8–9 grudnia 1995 r. Towarzystwo Przyjaciół Zduńskiej Woli było organizatorem I Forum Regionalnych Towarzystw Kultury Województwa Sieradzkiego na terenie Zduńskiej Woli. W dniach 24–25 kwietnia 1998 r. w Zduńskiej Woli odbyło się V Ogólnopolskie Forum Regionalistyczne pod hasłem „Młodzież a Regionalizm”. Organizatorami byli Rada Krajowa Regionalnych Towarzystw Kultury i Towarzystwo Przyjaciół Zduńskiej Woli. Zob. *Sejmik Regionalnych Towarzystw Kulturalnych woj. sieradzkiego*, Sieradz 1979; *Społeczne Towarzystwa Kulturalne woj. sieradzkiego*, Sieradz 1981; J. Stulczewski, *Towarzystwo Przyjaciół Zduńskiej Woli 1975–2015. Zarys monograficzny*, Zduńska Wola 2015, s. 36.

wojewódzkiej w Uniejowie. Trud organizacyjny wzięły na siebie Towarzystwo Przyjaciół Uniejowa i Towarzystwo Przyjaciół Zduńskiej Woli (ryc. 1)³.

Ryc. 1. Organizatorzy I Sejmiku Stowarzyszeń Regionalnych
Województwa Łódzkiego w Uniejowie, 16.04.2016

Od lewej: Urszula Urbaniak i Małgorzata Charuba – prezes i wiceprezes Towarzystwa Przyjaciół Uniejowa, Jarosław Stulczewski – prezes Towarzystwa Przyjaciół Zduńskiej Woli
Źródło: R. Troczyński, 2016

Wskazanie Uniejowa, jako miejsca organizacji pierwszej edycji sejmiku nie było przypadkiem. Władza samorządowa tego miasta jest bowiem przykładem dobrej współpracy z miejscowym towarzystwem regionalnym. To sprawiło, że udało się zorganizować przy dużej pomocy Burmistrza Miasta Uniejowa 16 kwietnia 2016 r. spotkanie na uniejowskim zamku, przedstawiciele stowarzyszeń regionalnych z województwa łódzkiego.

STAN TOWARZYSTW REGIONALNYCH W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM – PRÓBA BADANIA

Na okoliczność organizacji I Sejmiku Stowarzyszeń Regionalnych Województwa Łódzkiego podjęto decyzję o przeprowadzeniu badania, mającego na celu określenie aktualnego stanu społecznego ruchu regionalnego na ziemiach centralnej Polski. W związku z tym do rozesłanych zaproszeń dołączono do wypełnienia przez stowarzyszenia miłośników lub przyjaciół swoich miejscowości

³ *Sejmik Stowarzyszeń Regionalnych Ziemi Łódzkiej*, „Nad Wartą”, 13.04.2016, s. 9.

– kwestionariusze ankiet. Badanie przeprowadzono na kilka tygodni przed organizacją uniejowskiego sejmiku na próbie 33 organizacji, które odpowiedziały na apel organizatorów (tab. 1)⁴. Uznano, że jedna uzyskana ankieta odpowiada jednostce przyjętej do obliczeń. Kwestionariusz składał się z jednej części i dotyczył podstawowych informacji o stowarzyszeniu, tj. pełnej nazwy organizacji, adresu, danych kontaktowych (telefon, e-mail, fax, facebook), strony internetowej, liczby członków, liczby członków Zarządu, imienia i nazwiska prezesa lub przewodniczącego. Pytano także o datę założenia stowarzyszenia, formę prawną działalności (w tym wpisu do Krajowego Rejestru Sądowego i działalności jako organizacji pożytku publicznego), zakres działalności organizacji według statutu, posiadane zasoby lokalowe, zrzeszania się w różnych związkach. Uzyskane dane obejmowały stan na kwiecień 2016 r.

Tabela 1. Wykaz towarzystw regionalnych, które zgłosiły udział w I Sejmiku Stowarzyszeń Regionalnych Województwa Łódzkiego

L.p.	Nazwa towarzystwa regionalnego	Prezes
1	Aktywni na Rzecz Rozwoju Ziemi Szadkowskiej	Rafał Mrozik
2	Łaskie Towarzystwo Kulturalne	Maria Lipowska
3	Stowarzyszenie Promocji i Rozwoju Społeczności Gminy Wartkowice	Romualda Sobczak
4	Stowarzyszenie Promocji i Rozwoju Spycimierza i okolic	Marianna Polasińska
5	Stowarzyszenie „Las Kolumna”	Konrad Hejnenman
6	Stowarzyszenie Przyjaciół Bratoszewic	Zbigniew Nadolski
7	Stowarzyszenie Przyjaciół Bełchatowa	Arkadiusz Kubiak
8	Stowarzyszenie Przyjaciół Burzenina	Jerzy Rybczyński
9	Stowarzyszenie Przyjaciół Konstaktynowa Łódzkiego	Ewa Jabłońska
10	Stowarzyszenie Przyjaciół Miasta Kamińska	Grzegorz Turlejski
11	Stowarzyszenie Przyjaciół Wolborza	Teresa Duda
12	Stowarzyszenie Przyjaciół Zadzimia	Jadwiga Lewandowska
13	Stowarzyszenie Rozwoju Kultury i Zachowania Dziedzictwa Kulturowego wsi Stróża	Andrzej Czarnecki
14	Towarzystwo Miłośników Historii Żychlina	Anna Wrzesińska
15	Towarzystwo Miłośników Ziemi Łęczyckiej	Lucyna Sztompka
16	Towarzystwo Przyjaciół Aleksandrowa Łódzkiego	Leszej Pierlejewski
17	Towarzystwo Przyjaciół Czastar	Krystyna Łytkowska
18	Towarzystwo Przyjaciół Pabianic	Anna Leśniak

⁴ Ankietę wysłano do 70 towarzystw regionalnych działających na terenie województwa łódzkiego.

L.p.	Nazwa towarzystwa regionalnego	Prezes
19	Towarzystwo Przyjaciół Piotrkowa Trybunalskiego	Waldemar Domarańczyk
20	Towarzystwo Przyjaciół Sieradza	Małgorzata Pułkownik
21	Towarzystwo Przyjaciół Skierniewic	Jacek Stępkowski
22	Towarzystwo Przyjaciół Szadku	Katarzyna Kilian-Haraszkiwicz
23	Towarzystwo Przyjaciół Uniejowa	Urszula Urbaniak
24	Towarzystwo Przyjaciół Wielunia	Iwona Podeszwa
25	Towarzystwo Przyjaciół Wróblewa	Józef Piśniak
26	Towarzystwo Przyjaciół Zduńskiej Woli	Jarosław Stulczewski
27	Towarzystwo Przyjaciół Zgierza	Adam Zamojski
28	Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Konopnickiej	Stefan Warzeński
29	Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Kutnowskiej	Bożena Gajewska
30	Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Łaskiej	Sławomir Tralewski
31	Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Świnickiej	Andrzej Karkowski
32	Towarzystwo Przyjaciół Złoczewa	Zdzisław Makowczyński
33	Wieluńskie Towarzystwo Naukowe	Zdzisław Włodarczyk

Źródło: opracowanie własne na podstawie nadesłanych ankiet

W wyniku rozwoju technologicznego, obecnie istnieje wiele narzędzi, ułatwiających funkcjonowanie w społeczeństwie. Wiele z tych narzędzi znalazło się w codziennym użyciu towarzystw regionalnych. Należy do nich Internet jako sieć stwarzająca ciągle nowe możliwości, m. in. komunikacyjne. Z uzyskanych danych wynika, że 48% towarzystw regionalnych, które odpowiedziały na ankietę prowadzi strony internetowe, 57% wykorzystuje e-mail do komunikacji, a 91% telefon. Zaledwie 15% organizacji regionalnych korzysta z serwisu społecznościowego Facebook, posiadając swoje konto.

Wszystkie organizacje posiadają status prawny stowarzyszenia i funkcjonują w oparciu o ustawę z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach⁵. Wszystkie także są wpisane do Krajowego Rejestru Sądowego, za wyjątkiem Stowarzyszenia Przyjaciół Wolborza⁶, które jest tzw. stowarzyszeniem zwykłym⁷. Wśród badanych stowarzyszeń tylko 21% ma status organizacji pożytku publicznego (Stowarzyszenie Przyjaciół Miasta Kamińska, Towarzystwo Miłośników Historii Żychlina, Towarzystwo Przyjaciół Piotrkowa Trybunalskiego, Towarzystwo Przyjaciół Uniejowa, Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Kutnowskiej,

⁵ Dz.U. 1989, nr 20, poz. 104.

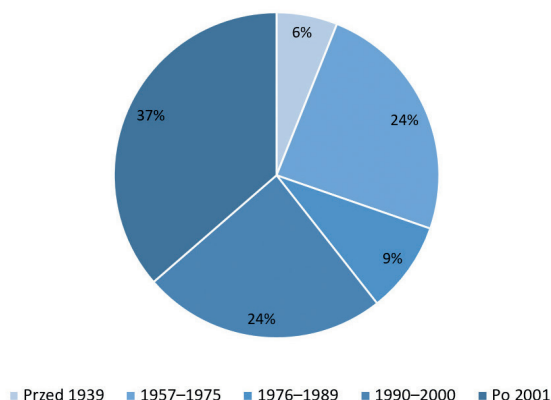
⁶ Stowarzyszenie uzyskało wpis do Krajowego Rejestru Sądowego w dniu 28 lipca 2017 r. Zob. <https://ems.ms.gov.pl/krs/danepodmiotu> [dostęp: 17.12.2017].

⁷ Stowarzyszenie zwykle nie ma osobowości prawnej, jest tzw. „ułamną osobą prawną”.

Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Łaskiej, Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Świnickiej). Dzięki temu mają one możliwość pozyskiwania na cele statutowe 1% podatku.

Najstarszymi wśród badanych towarzystw regionalnych, które działają nieprzerwanie od założenia są: Stowarzyszenie Przyjaciół Wolborza (1963), Towarzystwo Przyjaciół Pabianic (1964), Towarzystwo Przyjaciół Piotrkowa Trybunalskiego (1964), Towarzystwo Przyjaciół Sieradza (1967) i Towarzystwo Przyjaciół Zgierza (1967). Dwa towarzystwa posiadają rodowód sięgający okresu dwudziestolecia międzywojennego: Towarzystwo Miłośników Ziemi Łęczyckiej (1933) i Towarzystwo Przyjaciół Skierniewic (1936). Pierwsze reaktywowało swoją działalność w roku 1974, a drugie w roku 1977. Ostatnie powstałe towarzystwo regionalne to Stowarzyszenie Przyjaciół Zadzimia (2014). Do roku 1939 powstały na terenie dzisiejszego województwa łódzkiego 2 stowarzyszenia. W latach 1945–1956 nie zanotowano powstania żadnego towarzystwa regionalnego. W kolejnych latach, zanotowano powstawanie następującej liczby organizacji: 1957–1975 – 8, 1976–1989 – 3, 1990–2000 – 8. Najwięcej założono po roku 2001 – aż 12 (ryc. 2).

Ryc. 2. Udział towarzystw regionalnych zgłoszonych do sejmiku według okresu powstawania
Źródło: opracowanie własne na podstawie nadesłanych ankiet

Grupa badanych 33 organizacji zrzesza łącznie w swoich szeregach 2344 członków. Ich rozkład w poszczególnych grupach towarzystw ilustruje tabela 2. Przeważają organizacje, które zrzeszają od 25 do 50 członków (13). Najmniej jest stowarzyszeń liczących ponad 150 członków (2). Najmniejszymi stowarzyszeniami są Towarzystwo Miłośników Historii Żychlina i Towarzystwo Przyjaciół Szadku, które gromadzą wokół siebie zaledwie 16 osób. Najliczniejsze jest Towarzystwo Przyjaciół Wielunia posiadające aż 241 członków (tab. 2). Na taki stan składa się wiele czynników, m. in. wielkość miejscowości, w której działają organizacje oraz ich aktywność na zewnątrz. Powodzenie członkostwa różnych osób w Towarzystwie Przyjaciół Wielunia można upatrywać przez działal-

ność 2 młodzieżowych (szkolnych) kół przy Zespole Szkół nr 1 i Powiatowym Młodzieżowym Domu Kultury i Sportu w Wieluniu. Podobną politykę działalności organizacyjnej prowadzi jeszcze tylko Towarzystwo Miłośników Ziemi Łęczyckiej, posiadające dwa szkolne koła przy Szkole Podstawowej nr 4 i Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych im. Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Łęczycy. Żadne z badanych stowarzyszeń nie posiada swoich oddziałów lub kół w innych miejscowościach lub dużych miastach (zwłaszcza wojewódzkich).

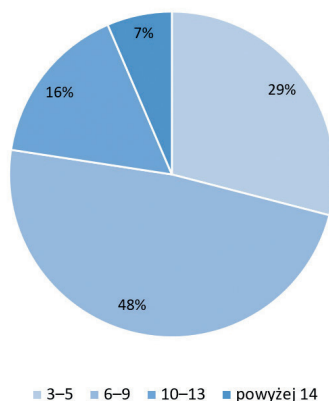
Tabela 2. Liczba członków poszczególnych towarzystw regionalnych

Nazwa towarzystwa regionalnego	Liczba członków	Nazwa towarzystwa regionalnego	Liczba członków
Aktywni na Rzecz Rozwoju Ziemi Szadkowskiej	30	Towarzystwo Przyjaciół Czastar	32
Łaskie Towarzystwo Kulturalne	50	Towarzystwo Przyjaciół Pabianic	56
Stowarzyszenie Promocji i Rozwoju Społeczności Gminy Wartkowie	38	Towarzystwo Przyjaciół Piotrkowa Trybunalskiego	65
Stowarzyszenie Promocji i Rozwoju Spycimierza i okolic	26	Towarzystwo Przyjaciół Sieradza	104
Stowarzyszenie „Las Kolumna”	20	Towarzystwo Przyjaciół Skierniewic	105
Stowarzyszenie Przyjaciół Bratoszewic	45	Towarzystwo Przyjaciół Szadku	16
Stowarzyszenie Przyjaciół Bełchatowa	93	Towarzystwo Przyjaciół Uniejowa	116
Stowarzyszenie Przyjaciół Burzenina	20	Towarzystwo Przyjaciół Wielunia	241
Stowarzyszenie Przyjaciół Konstancyńska Łódzkiego	41	Towarzystwo Przyjaciół Wróblewa	32
Stowarzyszenie Przyjaciół Miasta Kamieńska	31	Towarzystwo Przyjaciół Zduńskiej Woli	65
Stowarzyszenie Przyjaciół Wolborza	90	Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Konopnickiej	47
Stowarzyszenie Przyjaciół Zadzimia	50	Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Kutnowskiej	230
Stowarzyszenie Rozwoju Kultury i Zachowania Dziedzictwa Kulturowego wsi Stróża	30	Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Łaskiej	41
Towarzystwo Miłośników Historii Żychlina	16	Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Świnickiej	70
Towarzystwo Miłośników Ziemi Łęczyckiej	127	Towarzystwo Przyjaciół Złoczewa	147
Towarzystwo Przyjaciół Aleksandrowa Łódzkiego	80	Wieluńskie Towarzystwo Naukowe	120
		RAZEM	2344

Źródło: opracowanie własne na podstawie nadesłanych ankiet

W zarządach towarzystw regionalnych działają nauczyciele, pracownicy instytucji kulturalno-oświatowych (m. in. bibliotek, muzeów, domów kultury), ludzie nauki i inni. Należy podkreślić, że wszyscy oni wykonują swoją pracę społecznie. Prawie u połowy badanych organizacji liczebność zarządu waha się od 6 do 9 osób. Najliczniejszy zarząd posiada Towarzystwo Przyjaciół Zgierza – 17 osób (rys. 3). Praktycznie wszystkie stowarzyszenia działają na polu społeczno-kulturowym, upowszechniając wiedzę o swojej miejscowości. Spośród badanych organizacji jedynie naukowy charakter posiada Wieluńskie Towarzystwo Naukowe, istniejące od roku 1999.

Ryc. 3. Liczba członków zarządu towarzystw regionalnych
Źródło: opracowanie własne na podstawie nadesłanych ankiet

Niebagatelne znaczenie dla działalności badanych stowarzyszeń ma ich baza materialna. W znacznej mierze wspomaga ona osiągnięcie statutowych celów. Szczególne znaczenie ma lokal, w którym mieści się siedziba stowarzyszenia, w której członkowie organizacji mogą odbywać zebrania oraz organizować odczyty, wystawy itp. Badania wykazały, że większość spośród wszystkich towarzystw, 82%, funkcjonuje w lokalu użyczonym (w tym wynajętym nieodpłatnie i odpłatnie lub udostępnionym tylko na zebrania). Bez lokali pozostaje 18% badanych towarzystw. Żadna z ogółu organizacja nie posiada na własność swojego lokalu.

Ważnym niematerialnym aspektem w pracy organizacji społecznych jest zrzeszanie się w różne grupy, związki i federacje. Zaledwie 6 stowarzyszeń jest zrzeszonych w ogólnopolskim związku Ruchu Stowarzyszeń Regionalnych Rzeczypospolitej Polskiej z siedzibą w Warszawie (Towarzystwo Miłośników Ziemi Łęczyckiej, Towarzystwo Przyjaciół Uniejowa, Towarzystwo Przyjaciół Wielunia, Towarzystwo Przyjaciół Zduńskiej Woli, Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Kutnowskiej, Wieluńskie Towarzystwo Naukowe). Ruch kontynuuje idee byłej Rady Krajowej Regionalnych Towarzystw Kultury, powstałej w 1981 r.,

jako niezależna reprezentacja regionalnych stowarzyszeń kultury w Polsce. Ponadto po 2 towarzystwa zrzeszone są w Radzie Organizacji Pozarządowych Województwa Łódzkiego z siedzibą w Łodzi oraz Sieci Współpracy Organizacji Senioralnych.

Na podstawie przeprowadzonego badania ankietowego należy stwierdzić, że towarzystwa regionalne działające obecnie na terenie województwa łódzkiego są potrzebne i stanowią ważne uzupełnienie dla lokalnej kultury oraz powinny być liczącymi się partnerami dla lokalnych samorządów. Organizacje te, często z bogatą historią, posiadają ogromne doświadczenie oraz osiągnięcia, zrzeszają społeczników pracujących dla dobra ogólnego, a w szczególności na rzecz rozwoju swojej miejscowości i jej popularyzacji wśród mieszkańców oraz na zewnątrz, powinny więc być wspierane i promowane przez władze samorządowe (gminne, miejskie, powiatowe). Ponad 80% stowarzyszeń prowadzi działalność statutową w lokalach użyczonych, często wynajmując pomieszczenia, za czym idzie ciężar ich utrzymania. Towarzystwa regionalne, podobnie jak każda inna dziedzina aktywności społecznej są uzależnione od społecznego zapotrzebowania osób chcących artykułować własne potrzeby i dążenia polegające na upowszechnianiu wiedzy o swojej miejscowości. Tworzone oddolnie, z inicjatywy światłych obywateli, przyczyniły się z jednej strony do masowego uczestnictwa w ich pracach różnych środowisk społecznych, z drugiej zaś do stwarzania załączków wielu cennych inicjatyw, które niejednokrotnie dawały zaczyn do późniejszego sposobu promowania swojej miejscowości na zewnątrz przez lokalne władze, ale także wśród swoich mieszkańców.

PRZEBIEG SEJMIKU

W spotkaniu wzięło udział 30 delegacji stowarzyszeń regionalnych (z 70 zaproszonych), którym granice powiatów nie przeszkodziły postawić pierwszego kroku na drodze do integracji. Przybyli regionaliści i zaproszeni goście obradowali w sali rycerskiej zamku w Uniejowie. „Czas wyjść z cienia stowarzyszeń sportowych i integracyjnych” – przekonywali uczestnicy I Sejmiku Stowarzyszeń Regionalnych Województwa Łódzkiego⁸.

Uczestników sejmiku cieszyła obecność gości, wśród których byli: Tomasz Dominiak – zastępca dyrektora Kancelarii Marszałka Województwa Łódzkiego, Rafał Jaksa – kierownik Biura Wojewody i Oddziału Dziedzictwa Kulturowego i Ochrony Pamięci Narodowej Urzędu Wojewódzkiego, Piotr Majer – wiceburmistrz Uniejowa, Bożena Konikowska – wiceprzewodnicząca Rady Krajowej Ruchu Stowarzyszeń Regionalnych RP, Zdzisław Lisowski – członek Rady

⁸ U. Urbaniak, *I Sejmik Stowarzyszeń Regionalnych Województwa Łódzkiego*, „W Uniejowie” 2016, nr 66, s. 23.

Krajowej Ruchu Stowarzyszeń Regionalnych RP, dr hab. Elżbieta Kobjek, prof. UŁ – kierownik Zakładu Fizjografii i Planowania Przestrzennego Wydziału Nauk Geograficznych Uniwersytetu Łódzkiego oraz redaktor naczelny „Biuletynu Uniejowskiego”, dr Damian Kasprzyk – prezes łódzkiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego oraz adiunkt Instytutu Etnologii i Antropologii Kulturowej Uniwersytetu Łódzkiego, Ewa Wierzbowska – przewodnicząca Rady Organizacji Pozarządowych Województwa Łódzkiego⁹.

Na podstawie nadesłanych ankiet, jakie wpłynęły do organizatorów, prezes Towarzystwa Przyjaciół Zduńskiej Woli Jarosław Stulczewski przedstawił analizę statystyczną stowarzyszeń regionalnych w województwie łódzkim. Wprowadzeniem do dyskusji był referat Damiana Kasprzyka pt. „Radości i smutki regionalistów w zglobalizowanym świecie”. Następnie wybrane działania Towarzystwa Przyjaciół Uniejowa, które w roku 2016 obchodziło swoje 25-lecie, przedstawiła jego prezes Urszula Urbaniak. Bożena Konikowska – wiceprzewodnicząca Rady Krajowej Ruchu Stowarzyszeń Regionalnych RP odczytała list, jaki uczestnikom sejmiku zadedykował znany polski regionalista prof. dr hab. Jerzy Damrosz (ryc. 4–6).

Ryc. 4. Widok ogólny na obrady I Sejmiku Stowarzyszeń Regionalnych Województwa Łódzkiego, Zamek Arcybiskupów Gnieźnieńskich w Uniejowie, 16.04.2016
Referat wygłasza regionalista dr Damian Kasprzyk
Źródło: A. Woźnicki, 2016

⁹ K. Kaniecki, *Za nami pierwszy Sejmik regionalistów z łódzkiego*, „Nad Wartą”, 1–7.06.2016, s. 12.

Ryc. 5. Zaproszeni goście na uniejowski sejmik, 16.04.2016

Na pierwszym planie, od prawej siedzą: Rafał Jaksza – kierownik Biura Wojewody i Oddziału Dziedzictwa Kulturowego i Ochrony Pamięci Narodowej Urzędu Wojewódzkiego w Łodzi, Tomasz Dominiak – zastępca dyrektora Kancelarii Marszałka Województwa Łódzkiego, Piotr Majer – wiceburmistrz Uniejowa, Zdzisław Lisowski – przedstawiciel Rady Krajowej Ruchu Stowarzyszeń Regionalnych RP, dr Damian Kasprzyk – adiunkt Instytutu Etnologii i Antropologii Kulturowej Uniwersytetu Łódzkiego. Pierwsza od lewej siedzi Ewa Wierzbowska – przewodnicząca Rady Organizacji Pozarządowych Województwa Łódzkiego

Źródło: M. Charuba, 2016

Pod adresem organizatorów skierowano wiele podziękowań za cenną inicjatywę i trud organizacyjny. Był też czas na krótką wymianę doświadczeń i dyskusję. Podkreślano potrzebę tworzenia następstwa pokoleń, zwracano uwagę na rolę edukacji regionalnej. Ale przede wszystkim rozmawiano o problemach z jakimi na co dzień borykają się regionaliści. Najwięcej miejsca w dyskusji poświęcono współpracy z samorządami. Podkreślano, że największym problemem jest niewystarczające wsparcie ze strony samorządów, zwłaszcza wsparcie finansowe. Wszyscy byli zgodni, że spotkania takie są potrzebne. Padła deklaracja, że kolejny sejmik odbędzie się w Piotrkowie Trybunalskim¹⁰. Regionaliści obrady zakończyli spacerem z przewodnikiem po Uniejowie.

¹⁰ II Sejmik Stowarzyszeń Regionalnych Województwa Łódzkiego odbył się w dniu 20 maja 2017 r. w Piotrkowie Trybunalskim. Organizatorem było Towarzystwo Przyjaciół Piotrkowa Trybunalskiego. Trzecia edycja sejmiku odbyła się 30 czerwca 2018 r. w Kutnie i została zorganizowana przez tamtejsze towarzystwo regionalne.

Ryc. 6. Przedstawiciele towarzystw regionalnych z terenu województwa łódzkiego podczas obrad sejmikowych, 16.04.2016

Źródło: M. Charuba, 2016

Uniejowski sejmik, zorganizowany przez Towarzystwo Przyjaciół Uniejowa i Towarzystwo Przyjaciół Zduńskiej Woli przy współudziale i pomocy Burmistrza Miasta Uniejowa był pierwszym w regionie łódzkim, tak licznym spotkaniem miejscowych regionalistów.

PODSUMOWANIE I WNIOSKI

Organizacja pierwszego sejmiku regionalnego na terenie województwa łódzkiego pokazała, że jest duża potrzeba kontynuowania podjętej inicjatywy, która za sobą niesie wiele korzyści oraz możliwości. Cykliczna organizacja spotkań sejmikowych przez stowarzyszenia regionalne na terenie województwa łódzkiego jest ważną formą integracji regionalistów wokół istotnych elementów rozwoju środowisk lokalnych. Jest ona również możliwością do wspólnego wypracowania postulatów do władz samorządowych (od szczebla gminnego po wojewódzki) i rządowych, prowadzi do wzmacniania sieci towarzystw regionalnych w województwie łódzkim, prezentuje ich tradycję, dzieje i wkład społeczno-kulturowy na rzecz ziemi centralnej Polski. Ponadto umożliwia ona wymianę doświadczeń między towarzystwami, motywuje organizacje do podejmowania równych, ciekawych inicjatyw w swoich miejscowościach na rzecz lokalnej społeczności, artykułuje aktualne potrzeby środowiska regionalistów łódzkich, od wsparcia finansowego (subwencji, dotacji,

grantów) przez pomoc prawną do życzliwej dłoni w formie podpory pozafinansowej np. w postaci pomocy w uzyskaniu przez organizację lokalu użytkowego na siedzibę na zasadach określonych w prawie miejscowym.

Sejmik daje możliwość wzajemnego informowania się o planowanych kierunkach działań przez towarzystwa, wspierania w poszukiwaniu środków finansowych z innych źródeł niż budżet samorządów, m. in. poprzez informowanie o potencjalnych źródłach finansowania i udzielanie rekomendacji w przypadku ubiegania się przez stowarzyszenia regionalne o środki ze źródeł zewnętrznych, w tym współdziałanie w pozyskiwaniu środków z funduszy Unii Europejskiej; informowania o możliwościach uczestnictwa w szkoleniach i konsultacjach organizowanych przez samorządy. Dzięki niemu możliwe jest również budowanie wewnętrznej aktualnej bazy danych teleadresowych towarzystw regionalnych, współorganizowanie konferencji, sesji i seminariów naukowych i popularnonaukowych o regionie, a także spotkań tematycznych, szkoleń i warsztatów, dotyczących współpracy organizacji z samorządem.

Sejmik stanowi doskonałą możliwość do promocji regionalizmu, towarzystw regionalnych i samych regionalistów na zewnątrz, we wszelkich dostępnych mediach (telewizja, prasa, radio, Internet), ale też uwidacznia problemy z jakimi na co dzień muszą borykać się lokalni społecznicy.

ANEKS

PROTOKÓŁ

z I Sejmiku Stowarzyszeń Regionalnych Województwa Łódzkiego – odbytego w dniu 16 kwietnia 2016 r. w sali rycerskiej zamku w Uniejowie

Uczestnicy: 30 stowarzyszeń i zaproszeni goście (załącznik nr 1).

Porządek sejmiku:

- 1) Otwarcie sejmiku
- 2) Obrady:

Wystąpienia zaproszonych gości

Towarzystwa regionalne w województwie łódzkim

Referat „Radości i smutki regionalistów w zglobalizowanym świecie”

Działalność towarzystw regionalnych na przykładzie Towarzystwa Przyjaciół

Uniejowa

- 3) Podziękowania dla organizatorów
- 4) Dyskusja, wymiana doświadczeń
- 5) Zakończenie

1) Otwarcie sejmiku

Sejmik Stowarzyszeń Regionalnych Województwa Łódzkiego rozpoczął się o godzinie 10:00 od odegrania hymnu zamku uniejowskiego przez Ochotniczą Straż Pożarną w Uniejowie. Prowadzący Robert Palka przywitał gości przybyłym na spotkanie oraz podkreślił historyczną rolę tego spotkania. W mowie wstępnej podkreślono, iż zauważalna jest rola wzrostu regionalizmu na terenie województwa. Sami regionaliści są istotną grupą społeczną, której zadaniem powinno być promocja kultury lokalnej oraz ochrona dziedzictwa narodowego po przez stosowanie wszelkich dostępnych metod.

2) Obrady

2.1 Wystąpienia zaproszonych gości

Jako pierwszy wystąpił zastępca burmistrza miasta Uniejów Piotr Majer, który podkreślił iż otoczenie samorządowe jest przychylne regionalizmowi. Kolejną osobą jaka zabrała głos był Tomasz Dominiak, który reprezentował Marszałka Województwa Łódzkiego Witolda Stępnia. List Marszałka poruszał rolę regionalizmu jako ważnego elementu życia społecznego oraz uznał iż owe spotkanie to swoista platforma do nawiązania kontaktów między lokalnymi towarzyszami przyjaciół miast oraz lokalnych regionalistów.

2.2 Towarzystwa regionalne w województwie łódzkim

Jako kolejny wystąpił prezes Towarzystwa Przyjaciół Zduńskiej Woli Jarosław Stulczewski przedstawiając wyniki badania kwestionariuszowego przeprowadzonego na potrzeby tego spotkania, w którym badano aspekty praktyczne funkcjonowania organizacji od liczebności po praktyczne działanie. Prelegent podkreślał, iż największym problemem jest uzyskanie aktualnych danych telemetrycznych. Poruszono także kwestię regularności tego typu spotkań na terenie województwa i zawsze w innej miejscowości. Chęć organizacji kolejnego spotkania o takim charakterze, zgłosiło Towarzystwo Przyjaciół Piotrkowa Trybunalskiego.

2.3 Referat „Radości i smutki regionalistów w zglobalizowanym świecie”

Kolejnym mówcą dr Damian Kasprzyk z Zakładu Etnologii i Folklorystki Uniwersytetu Łódzkiego wspominał o etosie regionalisty. Do cech tego etosu według dr Kasprzyka zaliczamy:

- regionalista zna swoje środowisko lokalne oraz jest jego liderem,
- regionalista zajmuje się ochroną zabytków kultury,
- regionalista zajmuje się odkrywaniem zapomnianych miejsc, które mają związek z lokalną kulturą,
- regionaliści to miłośnicy kultury swojej jak i lokalnej,
- regionaliści wraz ze swoją działalnością stają się inżynierami marketingu,
- regionaliści są otwarci na nowości oraz są prospołeczni na każdej płaszczyźnie swej działalności.

Wspomniano także o trudnościach z jakimi mają do czynienia działacze społeczni. W szczególności i jest to:

- globalizacja, która próbuje likwidować regionalizm,
- kultura konsumpcjonizmu oraz komercjalizacja kultury,
- upadek wyraźnych autorytetów oraz wzorców kulturowych,
- biurokracja stowarzyszeń,
- język technokratów, który ogranicza indywidualizm,
- edukacja, która nie wpaja młodym pokoleniom zasad regionalizmu,
- heroizm społeczny czyli coś co jest postrzegane jak słabość w kulturze konsumpcjonizmu.

Wykład zakończono cytatem iż „dbając o kulturę lokalną, dbamy także o swoje dobro”.

2.4 Działalność towarzystw regionalnych na przykładzie Towarzystwa Przyjaciół Uniejowa

Jako kolejna wystąpiła prezes Towarzystwa Przyjaciół Uniejowa Urszula Urbaniak omawiając profil działalności swojego towarzystwa. Wspomniała o licznych inicjatywach podejmowanych od chwili powstania w roku 1991, a także o możliwościach jakie daje stowarzyszeniu status organizacji pożytku publicznego.

3) Podziękowania dla organizatorów

Wiceprzewodnicząca Rady Krajowej Ruchu Stowarzyszeń Regionalnych RP Bożena Konikowska złożyła podziękowania dla organizatorów sejmiku oraz odczytała list skierowany do uczestników od wybitnego regionalisty Jerzego Damosza. Następnie podobne podziękowania złożył Zdzisław Lisowski, członek Rady Krajowej Ruchu Stowarzyszeń Regionalnych RP i członek Zarządu Stowarzyszenia Przyjaciół Ziemi Gliwickiej. Również w imieniu Towarzystwa Przyjaciół Zduńskiej Woli podziękowania złożył prezes Jarosław Stulczewski.

4) Dyskusja, wymiana doświadczeń

Głos w dyskusji zabrali m. in.: dr hab. Elżbieta Kobojeck (Uniwersytet Łódzki), Witold Smętkiewicz (Towarzystwo Przyjaciół Aleksandrowa Łódzkiego), Anna Wrzesińska (Towarzystwo Miłośników Historii Żychlina), dr Lubomira Tyszler (Wieluńskie Towarzystwo Naukowe), Lucyna Sztompka (Towarzystwo Miłośników Ziemi Łęczyckiej). Przedstawiciele towarzystw regionalnych uczestniczących dziękowali za uczestnictwo w sejmiku, za trud przy jego organizacji oraz zgodnie mówili, że jaka kol wiek działalność nie jest możliwa bez wsparcia władz lokalnych oraz odpowiednich funduszy na realizację projektów.

5) Zakończenie

Część dyskusyjna została zamknięta o godz. 13:00 przez organizatorów. Zaproszono uczestników do wzięcia udziału w zwiedzaniu Uniejowa z przewodnikiem Jędrzejem Kałużnym.

Protokołował
Piotr Płuciennik
(Towarzystwo Przyjaciół Zduńskiej Woli)

Bibliografia

Źródła archiwalne

Archiwum Towarzystwa Przyjaciół Zduńskiej Woli, *I Sejmik Stowarzyszeń Regionalnych Województwa Łódzkiego w Uniejowie*, ankieta: Aktywni na Rzecz Rozwoju Ziemi Szadkowskiej; Łaskie Towarzystwo Kulturalne; Stowarzyszenie Promocji i Rozwoju Społeczności Gminy Wartkowie; Stowarzyszenie Promocji i Rozwoju Spycimierza i okolic; Stowarzyszenie „Las Kolumna”; Stowarzyszenie Przyjaciół Bratoszewic; Stowarzyszenie Przyjaciół Bełchatowa; Stowarzyszenie Przyjaciół Burzenina; Stowarzyszenie Przyjaciół Konstancyna Łódzkiego; Stowarzyszenie Przyjaciół Miasta Kamińska; Stowarzyszenie Przyjaciół Wolborza; Stowarzyszenie Przyjaciół Zadzimia; Stowarzyszenie Rozwoju Kultury i Zachowania Dziedzictwa Kulturowego wsi Stróża; Towarzystwo Miłośników Historii Żychlina; Towarzystwo Miłośników Ziemi Łęczyckiej; Towarzystwo Przyjaciół Aleksandrowa Łódzkiego; Towarzystwo Przyjaciół Czastar; Towarzystwo Przyjaciół Pabianic; Towarzystwo Przyjaciół Piotrkowa Trybunalskiego; Towarzystwo Przyjaciół Sieradza; Towarzystwo Przyjaciół Skierniewic; Towarzystwo Przyjaciół Szadku; Towarzystwo Przyjaciół Uniejowa; Towarzystwo Przyjaciół Wielunia; Towarzystwo Przyjaciół Wróblewa; Towarzystwo Przyjaciół Zduńskiej Woli; Towarzystwo Przyjaciół Zgierza; Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Konopnickiej; Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Kutnowskiej; Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Łaskiej; Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Świnickiej; Towarzystwo Przyjaciół Złoczewa; Wieluńskie Towarzystwo Naukowe.

Źródła drukowane

Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach (Dz.U. 1989, nr 20, poz. 104).

Opracowania

Omelanduk A. J., *Stowarzyszeniowy ruch regionalistyczny w Polsce*, [w:] *Regionalizm polski 25 lat po transformacji jako ważne źródło odrodzenia narodu i państwa*, Bydgoszcz 2014.

Sejmik Regionalnych Towarzystw Kulturalnych woj. sieradzkiego, Sieradz 1979.

Społeczne Towarzystwa Kulturalne woj. sieradzkiego, Sieradz 1981.

Stulczewski J., *Towarzystwo Przyjaciół Zduńskiej Woli 1975–2015. Zarys monograficzny*, Zduńska Wola 2015.

Urbaniak U., *I Sejmik Stowarzyszeń Regionalnych Województwa Łódzkiego*, „W Uniejowie” 2016, nr 66.

Prasa

Kaniecki K., *Za nami pierwszy Sejmik regionalistów z Łódzkiego*, „Nad Wartą”, 1–7.06.2016, s. 12.
Sejmik Stowarzyszeń Regionalnych Ziemi Łódzkiej, „Nad Wartą”, 13.04.2016, s. 9.

Strony internetowe

<https://ems.ms.gov.pl/krs/danepodmiotu> [dostęp: 17.12.2017].

1ST CONVENTION OF ŁÓDŹ VOIVODSHIP REGIONAL
ASSOCIATIONS IN UNIEJÓW (16.04.2016)
– RESEARCH AND SUMMARY

Summary

The article gives an account of the 1st Convention of Łódź Voivodship Regional Associations, which was held in Uniejów in 2016. Regional associations started to be formed in Poland in the 1st half of XIX century. The article highlights the background of the organization of the Convention and provides information about the activity of regional societies in Łódź voivodship, including the time of their establishment, number of members, etc., on the basis of a survey conducted in 2016 on a sample of 33 respondents. It also stresses the importance of cooperation with local governments and exchange of experiences among regional activists.

Keywords: Polish regionalism, regional associations, social activity